

III. évfolyam 12. szám 1992. december

HÍRMONDÓ

NÓGRÁD MEGYE KÖNYVTÁRAINAK TÖRTÉNETE

A megyei könyvtár fejlődése és tevékenysége (1967-1988)

1967-től

A megyei könyvtár szervezi és irányítja a könyvtári ellátás fejlesztését szolgáló klubkönyvtárak, majd a körzeti könyvtárak szervezeti és szakmai kialakítását.

1969. április 24.

Meghirdették az "Olvasó népert" mozgalmat Mezőszentgyörgyön. A mozgalom szervezésének megyei irányítója a megyei könyvtár.

1969. szeptember

Az intézmény igazgatójává Kojnok Nándort nevezték ki.

1969. szeptember 18-19.

A körzeti könyvtár megalakulásának 20. évfordulóján országos szakmai tanácskozást szervez a megyei könyvtár.

1970. február 1-től

Bevezetjük a vasárnap délelőtti olvasótermi szolgáltatást.

1971.

Szakmailag irányítottuk a járási könyvtárak átadását a városi, nagyközségi tanácsoknak.

1971. december

Befejeztük a különböző városrészekben működő szakszervezeti könyvtárak átvételét.

1971. december

Új helyre költözött a Városi Gyermekkönyvtár (Salgó út 2.)

1972.

Önálló tájékoztatási és bibliográfiai csoportot szerveztünk meg.

1972.

Megkezdjük a művelődési autó letétjének átadását a helyi könyvtáraknak.

1972. augusztus

Intézményünkben megszerveztük a törzsgárda mozgalmat.

1973. június

Reprezentatív kiállítást nyitottunk meg Nagybatonyban az "500 éves a magyar könyvnyomtatás" jubileumi rendezvényorozat kezdeteként.

1973. októberétől

A megyei könyvtár új igazgatója: Janó János 1973.

A megyei könyvtár szervezi a "Petőfi-emlékkönyvtárak" kialakítását a hálózatban.

1974.

A Művelődési Minisztérium átfogó vizsgálatot végez a megyei könyvtár és a közművelődési könyvtári hálózat helyzetéről.

1975. október

Az intézmény igazgatójává Kaári Sándort nevezték ki.

1976. június

A megyei könyvtár elkezdi a különféle olvasótáborok szervezését (úttörők, szakmunkás és szakközépiskolások, nemzetiségi tanulók), melyek évenként ismétlődnek.

1976. október

A megyei könyvtár kezdeményezésére megalakult a Magyar Könyvtárak Egyesületek megyei szervezete.

1977. augusztus 1.

Újra Kojnok Nándor lesz az intézmény igazgatója (1990. február 28-ig).

1978. január 1.

A megyei könyvtárban áttértünk a tasakos kölcsönzésre.

1978. december

A Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága megtárgyalta a megyei könyvtár tevékenységét és határozatot hozott annak fejlesztéséről.

1979. január

A megyei könyvtár megkezdte szolgáltató programjainak szervezését a hálózat kiemelt egységeiben.

1979. január 30.

Megkezdte szolgáltatásait az önálló teremben kialakított zenei részleg.

1979. március 27.

Pozsgai Imre kulturális miniszter és Boros Sándor miniszterhelyettes látogatást tett intézményünkben.

1979.

A Kemeróví lakótelepen kialakítottuk a kötetes és sokszorosító műhelyt.

1980.

Megjelent a Nógrádi Tükör 1. száma, amely félevenként veszi számba a helyismereti gyűjtemény gyarapodását, ill. a kurrens helytörténeti publikációkat.

1981.

A megyei könyvtár kapta meg az iskolai könyvtárhálózat módszertani központjának szerepkörét.

1981-től

A megyei könyvtár középfokú szakképzettséget nyújtó könyvtárkezelői tanfolyamot szervezett.

1982. május

Részt vettünk az Ünnepi Könyvhét vidéki megnyitójának (országos: Salgótarján) előkészítésében és szervezésében.

1982.

A megyei könyvtárban új szakszervezeti rendszert (osztályok, csoportok) alakítottunk ki.

1982.

A megyei könyvtár összeállította és kiadta a szakfolyóiratok megyei lelőhelyjegyzékét.

1983.

Megszerveztük a városi és a városkörnyéki könyvtárak dokumentum ellátását és módszertani gondozását végző Ellátóközpontot az intézmény szervezeti egységeként.

1983.

A megyei könyvtár kiadásában megjelent Praznovszky Mihály: Nógrád megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1846-1978. c. kötet.

1984. január 1-től

A járási könyvtárak fenntartási átszervezése (városi, nagyközségi) során Salgótarján vonzáskörzetének településeiben a helyi könyvtárak hálózati-módszertani gondozása a megyei könyvtár feladata lett.

1984.

Intézményünk megjelentette a Nógrád megyei könyvtári kalauz. 1984. c. ismertető füzetét a jelentősebb közművelődési és szakkönyvtárak szolgáltatásairól.

1985. január

Elkezdték a megyei könyvtár új épületének kivitelezését.

1985.

Megkezdjük a vakok és csökkentlátók számára a "hangos könyvek" (hangszalagok, magnók) kölcsönzését.

1985.

A megyei könyvtár megvásárolta az első számítógépet, amely a számítógépes fejlesztési program kezdetét jelentette.

1987. január 1-től

A salgótarjáni Városi Gyermekkönyvtár a megyei könyvtár szervezeti egységeként működik.

1987. március

Az iskolai könyvtárak megyei hálózatának szakmai központja újra a Nógrád Megyei Pedagógiai Intézet.

1987.

A megyei könyvtár kiadja Radó György: Madách Imre. Életrajzi krónika c. művét.

1988. március 1-től

Az új épületbe való átköltözés miatt a megyei könyvtár szolgáltatásai szüneteltek.

1988. június 6.

Megnyílt az új Megyei Könyvtár, bővített szolgáltatásaival.

JELES NAPOK PALÓCFÖLDÖN

APRÓSZENTEK NAPJA

(December 28.)

Aprószentek napja az egyház szerint a betlehemi gyermekgyilkosság emléknapja. Erre való emlékezésül a gyermekeket megvesszőzték. Több helyen azt a vesszőt használták, amelyet karácsonykor a pásztorok vittek az állattartó családokhoz (Ipoly mente).

A szokás sajátos formája volt, hogy a gyermekeket mustármagért átküldték a szomszédba, s ekkor került sor a mit sem sejtő gyermek megvesszőzésére a szomszédban. A keleti palócnál 3-4 fiú- és leánygyermek ment házról házra, és a következő verssel köszöntöttek be:

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Ajtó megett állok,

Mustármagot várok.

Ha nem adnak, úgy elmegyek,

Törjön be a kemencéjek!

A gazda közben kiment a kertbe. Levágott a gyümölcsfáról egy jókora ágat s azzal a gyermekeket megvergette abban a hitben, hogy akkor a gyümölcsfa jobban jog teremni. Ezután megajándékozták őket egy-egy krajccárral, dióval, tojással.

Felsőtárkányban a fiúk jártak a házakhoz, s mikor beléptek, megkérdezték őket:

- Mért jöttél?

- Mustármagért.

- Hányan vannak az apostolok?

- Tizenketten.

- Hát az evangélisták?

- Négyen.

- Hát az aprószentek?

- Száznegyvennégyezren.

Ezután megvesszőzték őket, hogy egészségesek legyenek. Ajándékkal szalonnát, tojást, pénzt kaptak. A hagyományos mustármag az evangéliumi szövegből kerülhetett bele a szokásba. Az evangéliumi példázat szerint Isten országa hasonlatos a mustármaghoz, amely kisebb minden magnál, mégis hatalmas fává nő. A szokás értelmében így történjen ez a gyümölcsfákkal is, illetve a megvesszőzött gyermekekkel: vagyis növekedjenek, erősödjenek. Az aprószentek napi vessző valamikor az egyházi szentelmények közé tartozott, s a mágikus erejébe vetett hit ezzel is összefügg. Az Aprószentek napján adták oda a jószágoknak azt a terményt, amit karácsonykor tettek az asztalra szakajtóban, illetve a karácsonyi asztal maradékát és az ünnep alatt összegyűjtött morzsát. Ettől a jószágokat elkerülte a dögvész. A tyúkok többet tojtak, a sertés jobban meghízott. Ehhez a naphoz lilalom is fűződött: nem volt szabad varrni, mert mint Luca-kor, bevarrták a tyúk fenekét, és nem tojt. Sajónémetiben ezen a napon a templom előtt álló szegényeknek alamizsnát osztottak.

Irodalom: Palócok. IV. köt. Szerk. Bakó Ferenc, Eger, 1989.

(G.Zs.)

Híres illusztrációk XII.

Kós Károly művei

Író, építész, könyvkiadó, grafikus és pedagógus, etnográfus, műtörténész és politikus. Korunk egyre bonyolultabb világában, a tudományok és a művészetek gyorsan változó, specializálódó folyamatában ma aligha találunk olyan embert, aki a felsorolt tevékenységeket egyidőben műveli, azok szakavatott értője, maradandót alkotó képviselője.

Kultúrtörténetünk azonban számon tart és nagyra becsül egy erdélyi magyar tehetséget - KÓS KÁROLYT -, aki képességeinél fogva több művészeti ág területén hozott létre maradandót, s akinek alkotó energiájából bőven jutott az erdélyi magyar közélet kulturális szervezésére is.

Kós Károly (1883-1977) hosszú és termékeny életpályát járt be. Mindig Erdély - illetve a szűkebb pátria - Kalotaszeg vonzásában élt. A szülőföld szeretete, a magyarság múltja iránti érdeklődés minden tevékenységében meghatározó volt.

A magyar szellemi élet megszervezésében történeti fontosságú munkát végzett a két világháború között. 1924-ben megalapította, majd vezette az erdélyi írók önálló könyvkiadói vállalatát, az Erdélyi Szépművészeti Céhét, szerkesztette az Erdélyi Heli-kont. Képzőművészete kiadói, publicisztikai, írói tevékenységéhez köthető elsősorban.

Műveit, tanulmányait maga illusztrálta, de művészi grafikákat a kortárs írók, költők munkáihoz is készített. Illusztrációinak zöme tollrajz, fekete-fehér vagy színes linóleummetszet. Rajza-inak forrását az erdélyi népelemben, népművészetben, a táj szeretetében, a történelmi események, emlékek átélésében találhatjuk meg. Grafikáit, sőt irodalmi műveit is az építészeti szemlélet, szigorú architektorikus szerkesztés jellemzi. Hatottak rá természetesen a kor képzőművészeti irányzatai is. Ezek közül talán a szecessziót említhetjük.

Egy helyütt így vélekedett a könyvről, az ábrázolásról:

"Öröm könyvet csinálni. Én nagyon szerettem. A művész átveszi a középkori mester funkcióját, s keresi a kapcsolatot a közönséggel... Mint ahogy a népművészetet sem lehet pusztán a könyvekből, albumokból megtanulni, úgy a könyvgrafikát sem. Az élmény forrásaira kell rátalálnia a könyvművésznek ahhoz, hogy tehetségét kibontakoztathassa, hogy egyéniség váljék belőle."

Legjelentősebb regénye Szent István királyról szól, Az Országépítő címmel. Saját illusztrációit tartalmazó művei közül - a teljesség igénye nélkül - említhetjük: az Atila királyról Ének című balladát, történelmi éneket (1909), a Régi Kalotaszeg című építészeti tanulmányát (1912), a Varjú nemzetség című regényét.

Az alkotásokban szinte páratlanul gazdag életutat kiválóan követhetjük végig a könyvtárunkban is megtalálható "Kós Károly képeskönyv" (Bp. 1986. Múzsák) lapjain. A bőség zavarával küszködve ajánljuk olvasóink figyelmébe Kós Károly illusztrációi közül az alábbiakat, és bizonyosak lehetünk abban, hogy idézett sorai valóra váltak:

"Tettem, amit kellett, ahogyan lehetett és ahogyan tudtam."

"Hinni akarom, hogy nem leszek mégsem pusztában kiáltó szó csupán."

(A. J.)

GYEREKEKNEK

Műemlékeink

Mohora: Zichy-Vay-kastély

Balassagyarmattól 10 km-nyire, az Aszód-felé vezető vasútvonal mentén, hangulatos cserhádi dombok között fekszik Mohora. Itt található megyénk egyik különösen figyelemre méltó, országos viszonylatban is jelentős világi műemléke. Az épület az aránylag kisszámú ún. "várkastélyok" csoportjába tartozik. Ezek érdekes átmenetet alkotnak a korábbi váraktól a későbbi kastélyokhoz, valamint kúriákhoz.

A különleges megjelenésű barokk épület a XVIII. század elején épült. A zömök, téglalap-rajzú épülettörzs négy sarkán élére állított, kiugró, derékszögű, kültornyos várakra emlékeztető hagymakupolás tornyok vannak, előttük magas erős támpillérek.

Kerti homlokzatán 3-3 arkádníválás van, kétkarú lépcső vezet az oromzatos középrészhez. A középteremben klasszicista stukkók, a toronyzatában sülyesztett kőmedencék vannak, melyek fürdőkádak vagy víztárolók lehettek.

Irodalom: Frics Gyula: Nógrádi műemlékek. 1990.

Somoskeőy István: A mohorai várkastély. = Palócföld. 1967. 1. 96-97 l. (V.J-né)

Kérdezőtő

Hol van a Nap éjjel?

A Nap minden este lenyugszik. Nyáron későn, télen korán. Úgy látod, mintha Nyugaton a föld alá bújna. Ez tévedés. Nem a Nap mozog az égen, hanem a Föld forog. A Föld gömbölyű, ezért tehát egyszerre csak az egyik felét sütheti a Nap. Ahogy a Föld forog, nálunk a Napot lenyugodni látod, a másik oldalon éppen akkor kel föl. Mikor te ágyba bújsz aludni, a földgolyó másik felén éppen ébrednek a gyerekek.

MIVEL ETESD TÉLEN A CINEGÉKET?

A cinegét napraforgóval, az ágakra akasztott szalonnabőrrel vagy faggyúval etesd, de adhatsz nekik tökmagot és diótörmelékkel is. Készíthetsz nekik madárkalácsot is. Anyu segítségével keverj olvasztott faggyú közé napraforgót, és mielőtt kihülne, öntsd üres konzervdobozba. Aztán függessz az egyik kerti fa ágára vagy az ablakpárkányra. Meglátod, milyen vidáman csipegetik a cinegék.

Paizs Tibor

December

a hideg szél mit akar
hirtelen dér mit takar
terel ürit rétet fed
sötétülnek fellegek
barnát takar zöldet fest
az égen is
fehér varjak repülnek
mit takar és mit akar
ez a fehér zivatar
- nem ismered decembert
kérdzd meg a hóembert

Döbrentei Kornél

KARÁCSONY

Csillog a menny,
arca fehér.

Árnyéka lenn

karácsonyér;

főlék borul,

mint puha suly,

meleg tenyér.

Új könyveink

Dineen, Jacqueline: Vulkánok:
/Kialakulásuk, működésük és hatásuk a természeti és az emberi környezetre/

A Természeti katasztrófák sorozat nyitó kötete. A könyv szemléletes grafikákkal és megdöbbentő képekkel avatja be olvasóit a vulkáni tevékenység rejtelmeibe. Bemutatja a vulkánok kialakulását, az emberre és a természetre gyakorolt káros és hasznos hatásukat, a történelemben és napjainkban játszott szerepüket.

Továbbá bemutatja a kötet a vulkanológus munkáiban, s tényeket és adatokat sorol (a legmagasabb működő vulkánok, napjaink vulkánkitörései).

A könyv érdekes olvasmány lehet fiataloknak és felnőtteknek egyaránt.

Kästner, Erich: Emberke

A gyermekregény Zónakövi Matyiról, népszerűbb nevén Emberkéről szól. A pöttöm fiúcska bűvészes lesz, egy kirakati bábún tanulja a mesterséget. Hamarosan egész Európában híres lesz. Matyi az újságok első oldalán szerepel, a gyárak az ő nevével reklámozzák áruikat, filmajánlatot is kap Hollywoodból.

A híres bűvészt azonban elrabolják.

Vajon sikerül-e megmenekülnie? Nos, mindezt megtudhatjátok, ha elolvassátok a regényt.

(F. I-né)

VIDEOMOZI

Minden hétfőn délután 14 óra 30 perckor.

7-én Elza a vadon szülötte

14-én Az idő urai

21-én Ahol fekete lesz a folyó

28-án A három testőr

A téliszünetben minden délután 14-15.30-ig videomatiné.

"Kis karácsony..."

E havi rejtvényünk a karácsonnyal kapcsolatos. A megfejtésekhez a következő kézikönyveket használhatjátok: Idegen szavak és kifejezések szótára, Magyar néprajzi lexikon, Magyarország történeti kronológiája, Új magyar lexikon.

1./ A zsidók decemberi ünnepe a hanuka. Minek az emlékére tartják?

1. a makkabeusi hadjárat

2. Mózes születése

X. az Egyiptomból való menekülés

2/ Mióta ünnepli a keresztény egyház Jézus születését karácsonykor?

1. i.sz. III. századtól

2. i.sz. II. századtól

X. i.sz. IV. századtól

3. / Mióta állítanak karácsonyfát Magyarországon?

1. a XX. század elejétől

2. a XIX. század elejétől

X. a XIX. század közepétől

4./ Mi történt 1848. december 25-én?

1. Kossuth lett a kormányzó

2. Bem felszabadítja Kolozsvárt

X. Felavatják a Láncidat

5./ Az advent a karácsonyt megelőző időszak. Mennyi ideig tart?

1. 2 hét

2. 3 hét

X. 4 hét

6./ A betlehemes játék magyar szövege mikortól maradt fenn?

1. XVI. század

2. XVII. század

X. XVIII. század

Beküldési határidő: 1992. december 20.

A novemberi rejtvény megfejtése. 1./ Őszövetség-Újszövetség; 2./ Csipkerózsika;

3./ Bambi; 4./ Robinson; 5./ Vuk, Lutra, Kele, Bogács, Hú.

Könyvjutalmat nyert:

Bazsalya Tímea, Ferencz Andrea, Fodor Henrietta, Király Balázs Salgótarján Soós Pál Mizserfa

A HÓNAP KÖNYVE

Dávid János-Geskó Sándor-Schiffer Pál: Forradalom, sortűz, megtorlás

1956. december 8-án, harminchat évvel ezelőtt sortűz dördült Salgótarjánban, halottakat, sebesülteket, soha el nem múló fájdalmat hátrahagyva testben és lélekben.

Dávid János, Geskó Sándor és Schiffer Pál szociológiai vizsgálódásuk során tapasztalták, hogy 1956. december 8. története a Salgótarjánban élők emlékezetének legmélyén található. Ezért 1988 őszén dokumentumfilm módszerrel láttak hozzá a salgótarjáni sortűz körülményeinek feltáráshoz.

Mintegy ötven óranyira duzadt filmes anyaguk alapján készítették el filmjeiket "Ledöntött útjelzők", "Engesztelő" és "Sortűz 1956" címekkel. Ez utóbbi két film anyaga könyv formájában jutott el az olvasókhoz, 1990-ben a Progresszió Könyvkiadó kiadásában, "Forradalom, sortűz, megtorlás" címmel.

A dokumentumkötet három nagy fejezetben taglalja az 1956. december 8-i salgótarjáni tragédia előzményeit, a megyei és országos fejleményekkel való összefüggéseit. A szerzők feltáró munkájuk során megszólaltatták a Nógrád Megyei Munkástanács és az egyes salgótarjáni üzemi munkástanácsok tagjait, a tüntetés résztvevőit, a sortűz áldozatainak hozzátartozóit, a túlélő sebesülteket. Az interjúk - melyek zöme videofelvétel, illetve jegyzet - a korabeli sajtó részletei, az ed-

dig nem publikált kéziratok, a megtorlás során keletkezett bírósági iratok szuggesztív képet adnak a korról.

Göncz Árpád köztársasági elnök 1990 decemberében salgótarjáni polgárokhoz írt üzenetében hangsúlyozta:

"Emlékezzünk, mert a múltunk kötelez. Halottaink emléke megköveteli tőlünk, élőtől, történelmi múltunk tisztázását és azok előidézőinek és résztvevőinek megnevezését. Nem felejtünk és nem felejthetünk, örök időkre útját kell állnunk, hogy ilyen szörnyűség megismétlődhessen."

A Balassi Bálint Könyvtár helyismereti gyűjteményében az ismertetett dokumentumkötet, a korabeli sajtó mikrofilmanyaga, az utóbbi három évben megjelent szakkikkek olvasóink rendelkezésére állnak.

(B. Gy-né)

Dávid János • Geskó Sándor .
Schiffer Pál

KIÁLLÍTÁS

A salgótarjáni Balassi Bálint Könyvtár karácsonyi meglepetése 1992. december 7-1993. január 15-ig a III. Vasút-, autó- és repülőmodell-kiállítás és vásár.

A kiállítást megnyitja 1992. december 7-én 15.30 órakor
MOLDOVA GYÖRGY

SZOT, József Attila és Kossuth-díjas író

Terepasztal bemutató:

Belépődíj gyermekeknek: 20 Ft
felnőtteknek: 40 Ft

Csoportos látogatás esetén 50 % kedvezmény

A belépőjegy egyúttal sorsjegy is, kérjük őrizze meg a szelvényt.

December 23-án 16 órakor nyilvános sorsolás lesz a könyvtár földszintjén.

Sok szép modell és ajándék várja a szerencsés nyerteseket.

A kiállítás munkanapokon 10-18 óráig látogatható.

A vásár óriási választékkal, naponta kedvezményekkel várja az érdeklődőket.

HOGY VOLT

1992. november 2-27. között a balassagyarmati Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti Társaság képzőművész tagjainak csoportos kiállítását tekinthették meg látogatóink könyvtárunk emeleti csarnokában.

KÖNYVÁRUSÍTÁS!

November 30 - December 04. között kiárúsítjuk törölt könyveinket.

Választék:

gyermekkönyvek

ifjúsági regények

szépirodalmi kötetek

sakkkönyvek

A könyvek - fizikai állapotuktól függően - 10, 15, 20 Ft-os EGY-SÉGÁRON kaphatók.

Minden érdeklődő vásárlót várunk 10-15 óráig könyvtárunk földszinti előterében!

HÁZI OLVASMÁNYOK VIDEÓN

December 3. 15.30

Twist Oliver (C.Dickens)

December 10. 15.30

Éjjeli menedékhely (M.Gorkij)

December 17. 15.30

Nyomorultak (V.Hugo)